

A hibrid termékek előnyei

A legsikeresebb információs termékek – függetlenül attól, hogy milyen hordozón publikálták őket – legalább egy dologra képesek a következők közül: segítenek a felhasználóknak pénzt vagy időt megtakarítani, oktatják vagy szórakoztatják őket. A CD-ROM/online hibridek mindekre képesek. A felhasználók időt takarítanak meg, mert ismerős parancsokkal kereshetnek információt különböző hordozókról. A hibridek a pénz megtakarításában is segítenek, mivel csökkentik a kapcsolati költségeket. Képesek jobban lekötni, szórakoztatni és tanítani is, mivel több forrás szállítja az üzenetet.

Nem valószínű, hogy a hibrid CD-ROM/online termékeket valami más helyettesítene vagy felváltaná a közeljövőben. A hatékonyság követelménye azt diktálja, hogy a felhasználók maximálisan használják ki a meglévő helyi erőforrásokat, amelyeket jól ismernek, s ezt egészítsék ki a távoli erőforrásokkal, amelyeket bérelnek, s kevésbé ismerősek. A helyi és online szolgáltatások komplex, de egységesnek tekinthető keverékei ezért egyre általánosabbak lesznek.

Az egyéb elképzelések, például a nagy sávszélességű kapcsolat száloptikai kábelek beszerelésével minden otthonba, kudarcot vallottak. A vizs-

gálatok bebizonyították, hogy ez technikailag megoldható ugyan, de a felhasználók nem tudják megfizetni. A megoldás a virtuális sávszélesség, amelyet a hibrid CD-ROM/online technika teremtett meg.

1. táblázat
Az online, a CD-ROM és a hibrid technika jellemzőinek összehasonlítása

Jellemző	Online	CD-ROM	Hibrid
A tartalom aktualizálása	Igen	Nem	Igen
Elektronikus tranzakciók	Igen	Nem	Igen
E-mail és csevegés	Igen	Nem	Igen
Gyors multimédia	Nem	Igen	Igen
Fix ár/korlátlan használat	Nem	Igen	A kapcsolati idő díja minimalizált

/PACK, T.: Greater than the sum of their parts: CD-ROM/online hybrids. = Online, 20. köt. 2. sz. 1996. p. 70–73./

(Murányi Péter)

A Globális Digitális Könyvtár prototípusa

Az elmúlt évek hatalmas fejlődést hoztak az Internet és a World Wide Web (WWW) adta digitális publikálás lehetőségének elterjedésében. Ez a fejlődés drámaian érintette a könyvtári és információs szolgáltatásokat is. Valósággá vált a digitális könyvtár, az a rendszer, amely a felhasználó számára összefüggő, kapcsolódó hozzáférést nyújt az információk hatalmas, szervezett tárházaihoz.

A *Globális Digitális Könyvtár (Global Digital Library = GDL)* hálózatának ábráját először 1993 elején mutatta be a szerző egy nemzetközi konferencián. Azóta számtalan beszéd, előadás hangzott el a tárgyban a legkülönbözőbb fórumokon, míg 1995-ben megszületett az *Alapelvek alexandriai deklarációja* (Alexandria Declaration of Principles). Az anyag az egyesült államokbeli nemzeti információs infrastruktúra és egy globális információs infrastruktúra definíciójának, céljainak, problémáinak, szükségleteinek leírása.

A GDL prototípusa 1993 végén készült el, s több mint 30 nemzeti könyvtár alapvető forrásait tartalmazta, képeket és szövegeket egyaránt.

Az Internet és a WWW széles körű elterjedésével digitális információk tárházainak tízezrei váltak hozzáférhetővé. Ezek mind nagyban különböznek egymástól: tartalmuk, annak mélysége, a bemuta-

tás stílusa, a felhasználói interfész más és más. Hasonlóak a különbségek az Interneten és a WWW-n keresztül elérhető nemzeti digitális könyvtárak között is.

A különbségek ellenére a GDL jelenlegi prototípusában a használó egyetlen kattintással könnyedén hozzáférhet bármely szolgáltató információhoz, anélkül, hogy keresgélne, vagy bonyolult URL címeket kellene ismernie.

Jelenleg a következő intézménytípusokhoz lehet hozzáférni a GDL-en keresztül:

- WWW-oldalakkal és OPAC-kal rendelkező nemzeti könyvtárak;
- honlap nélküli, de a GDL-hez leíró jellegű információt és képeket biztosító nemzeti könyvtárak;
- nemzeti archívumok;
- múzeumok (pl. Louvre);
- nemzetközi szervezetek (pl. UNESCO, WHO);
- könyvtári és információs hálózatok;
- lokális digitális könyvtárak.

A mostani GDL-kísérlet jól mutatja, hogy a világ digitális könyvtáraihoz való hozzáférés technikailag biztosítva van. Számos probléma azonban megoldásra vár még: a szabványok, a szellemi tulajdon, a copyright, a biztonság, a finanszírozás stb. kér-

dései. E problémák, s az egész kísérlet az infrastruktúra fejlesztésének, valamint a könyvtárak és információk szervezetek összefogásának szükségességét jelzi. Kiderült az is, hogy noha számos nemzeti könyvtárnak van már saját honlapja, kevés köztük az igazi tudásalapú. Szükség van a tartalom minőségének fejlesztésére is.

A Hálón való magatartásunkat eddig a cirkálás és a szörfözés szavak jellemezték. Ezt a jövőben fel kell, hogy váltsák a *tanulás* és az *alkalmazás* kifejezések. De hogy lehet ezt elérni, ha a hozzáférhető digitális információk nem tudásalapúak és magas színvonalúak?

Ahhoz, hogy egy könyvtár az információk tárolójából információszolgáltatóvá lépjen elő, meg kell próbálnia választ adni a következő kérdésekre:

- Hogyan teheti információk forrásait digitális formában is elérhetővé?
- Milyen anyagi források érhetőek el e munkára? Hogyan segíthet a globális összefogás e limitált források maximalizálásában?

➤ Az információs források mely része osztható meg, tehető elérhetővé szerzői jogi problémák nélkül?

➤ Hogyan lehet elérni, hogy a felhasználók magas színvonalú digitális információs forrásokat találjanak?

E kérdésekre válaszolni nem könnyű, nagy kihívás elé állítják az információs szakembereket. Egy biztos: a technológia és az infrastruktúra készen áll arra, hogy újra eljátszadozunk az egyetemes könyvtár évszázadokra visszanyúló gondolatával. (A szerző ezután grafikus tárlattal mutatja be a GDL-ben elérhető intézményeket. Kelet-Európából 5 honlap kapcsolódik a rendszerbe, ezek közül egy magyar: az Országos Mezőgazdasági Könyvtár honlapja.)

/CHEN, C.: *Global Digital Library Initiative: prototype development & needs. = Microcomputers for Information Management: Global Internetworking for Libraries*, 13. köt. 2. sz. 1996. p. 133–164./

(Koreny Ágnes)

Körséta az Internet Könyvtárban

„Éjfélkor kezdődik a nap” – ez a felirat áll a csak a kibernetikus térben látható *Internet Public Library (IPL)* honlapjának alján. Ekkor kezd ugyanis a személyzet munkához: átnézik és megválaszolják az elektronikus postán a világ különböző részeiről érkezett leveleket. De a mottó kifejezi a munkatársak állandó készenlétét is arra, hogy a lehető legjobb online szolgáltatást nyújtsák.

Az IPL ötlete a University of Michigan School of Information and Library Studiesban született 1995 januárjában. A könyvtárak, könyvtárosok és a könyvtárügy, illetve az osztott hálózatos környezet kapcsolatát akarták e sajátos módon vizsgálni. Márciusban „meg is nyílt” az IPL, amely mára már komoly költségvetéssel, több főfoglalkozású munkatárssal dolgozó, 107 országból származó több ezer kérdést megválaszoló szolgálattá fejlődött.

Mire használható az IPL?

- Referenzkérdések tehetőek fel.
- Szervezett, annotált kapcsolatokat lehet keresni bármely témában jó minőségű Internet forrásokhoz.
- Több mint 3000 digitális folyóirat, újság és könyv érhető el rajtuk keresztül.
- Fiatalok kereshetik fel gyermek és ifjúsági „részlegüket”, de van online tanterem és kiállítás is.
- A könyvtárosok számára szakmai forrásokat kínálnak.

Az IPL-t a <http://www.ipl.org/> címen kereshetjük fel. Itt egy olyan egyszerű, grafikus megoldásokról lehetöleg mentes honlapot találunk, amelyben

könnyű eligazodni, és azok számára is élvezhető, akik szerényebb technikai háttérrel, adatátviteli kapacitással kívánják használni. Az oldalak egységes formája javítja az áttekinthetőséget, és számos online űrlap és közvetlen e-mail kapcsolat szolgálja a jobb és gyorsabb kommunikációt. Az IPL felépítése nagyon hasonlít a hagyományos közművelődési könyvtárakéhoz.

A *tájékoztató részleghez* rövid, tárgyyszerű kérdésekkel vagy Internet források után nyomozva érdemes fordulni. A leggyakrabban feltett kérdések és a rájuk adott válaszok külön rovatban szerepelnek; érdemes előbb itt tájékozódni. Egyéb kérdésekre egy-két napon belül elektronikus postán válaszolnak. Nem vállalkoznak kimerítő irodalomkutatásra egy-egy témakörben, de 1100 jól megválasztott Internet forráshoz vezetik el a kérdezőt. A források közötti válogatás fő szempontjai: a tartalom használhatósága, a következetes karbantartás, a szöveges interfész, és a forrásban megadott kapcsolatok aktualitása. A forrásokról annotációt készítenek, amely tartalmazza az ismertetésen kívül a készítő adatait és a kulcsszavakat. Ezeket az is segíti az eligazodást, hogy a forrásokat témakörök és altémakörök szerint csoportosítják.

Az *olvasóterem* elektronikus katalógus közvetítésével vehető igénybe. Ez a katalógus egyszerű keresési lehetőséget teremtve elvezet több mint 2000 online, többnyire klasszikus szépirodalmi könyvhöz (szerző vagy cím alapján), 700 folyóirathoz (cím vagy tárgykör szerint) és 1000 újsághoz